

Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisi grupları aralarında anlaşarak Korutürk'ü aday gösterdiler. 6 Nisan 1973'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı toplantıda Korutürk Türkiye'nin altıncı cumhurbaşkanı seçildi.

Türkiye'nin ilk denizci cumhurbaşkanı olan Korutürk siyasî hayatın çalkantılı olduğu bir dönemde görev yaptı. 1973 Ekim ayında yapılan seçimlerde hiçbir parti mecliste çoğunluğu sağlayamadı. Sonunda Cumhuriyet Halk Partisi - Millî Selâmet Partisi iş birliğiyle meselenin çözümlenmesinde önemli çabaları oldu. 1977 seçimlerinde de hiçbir parti tek başına iktidara gelemedi. Aynı yıl kurulan Bülent Ecevit hükümeti Milliyetçi Cephe (MC) partilerince tepkiyle karşılandı ve "Çankaya hükümeti" diye nitelendirildi. Korutürk, cumhurbaşkanı yetkilerini artıracak anayasa değişikliği yapılmasını temenni olarak istediği halde bir netice alamadı. Anarşi ve terörün aşırı boyutlara ulaştığı bir dönemde Ocak 1980'da ülke bütünlüğünün korunmasını isteyen silahlı kuvvetlerin uyarı mektubuna muhatap oldu. 6 Nisan 1980'de görev süresinin dolmasından sonra cumhurbaşkanlığından ayrıldı. 12 Eylül harekâtına kadar Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliğinde bulundu. 12 Ekim 1987'de ölen Korutürk, Ankara Devlet Mezarlığı'na gömüldü. Fahri Korutürk Almanca, İngilizce ve İtalyanca biliyordu. *İşkâferak Deniz Muharebesi Hakkında Bir Konferans, Söylev ve Demeçler* adlı bir eseri vardır (I-III, Ankara 1975).

BİBLİYOGRAFYA :

Günümüz Türkiye'si'nde Kim Kimdir, İstanbul 1987, s. 403-404; "Korutürk, Fahri", TA, XXII, 234-240; ML, ek cilt I, 513; ek cilt II, 545-546; Türkiye Ansiklopedisi: 1923-1973, İstanbul 1974, III, 952; Yeni Türk Ansiklopedisi, İstanbul 1985, V, 1937-1939; Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, İstanbul, ts. (Anadolu Yayıncılık), VI, 3311; Büyük Larousse, İstanbul 1986, XI, 7006; ABr, XIII, 542.

ATILLA ÇETİN

KORYÜREK, Enis Behiç

(1893-1949)

Beş Hececiler'den, şair.

27 Mart 1893'te İstanbul'da doğdu. Babası doktor yarbay İsmail Behiç Bey, annesi Fâika Hanım'dır. Çocukluğu Made-donya'da geçti. İlk öğrenimini özel öğretmenlerden ve babasından aldığı derslerle evde yaptı. Lise öğreniminin büyük bir

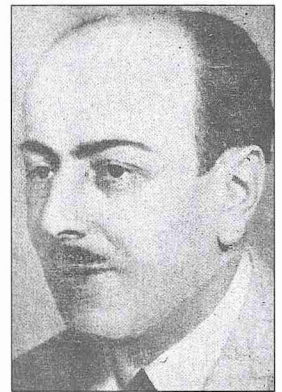
bölümünü Selânik ve Üsküp idâdîlerinde gördükten sonra İstanbul İdâdisi'nde tamamladı (1910). Mülkiye Mektebi'ni bitirdi (1913). Hariciye Nezâreti Umûr-ı Ticârîye Şubesi kâtipliğine tayin edildi (1914). Bir süre Bükreş Konsolosluğu'nda (1915), ardından Budapeşte Başkonsolosluğu'nda (1916) görev yaptı. Aynı yerde çalışan şair Müftüoğlu Ahmed Hikmet ile tanıştı ve ondan etkilendi. Budapeşte'de iken Türk-Macar dostluğunun pekişmesinde, Gülbaba Türbesi'nin yeniden ziyaretgâh ve müze haline getirilmesinde büyük hizmetleri oldu. Kasım 1919'da yurda döndü. Millî Mücadele yıllarında Müdâfaa-i Milliye Teşkilâtı'na katıldı (1921). Edirne Vilâyeti Umûr-ı Hukûkye müdürlüğüne getirildi (Kasım 1922). 1925'te Ankara'da Ticaret Vekâleti baştercümanlığı, 15 Şubat 1926'da Ticaret Mukaveleleri Dairesi başkan yardımcılığı, 1930-1936 yılları arasında Başbakanlık Yüksek İktisat Meclisi umumi kâtipliği, Ekim 1936'da İktisat Vekâleti İş Dairesi başkanlığı görevlerinde bulundu. Çalışma Bakanlığı müsteşarlığına tayin edildi (1942). Dönemin iktidarı ile olan siyasî görüş ayrılığı yüzünden 1944'te istifa ettirildi ve 1945'te emekliye sevk edildi. Demokrat Parti'den Zonguldak milletvekili adayı oldu (1946), ancak seçilemedi. Ölümüne kadar bir daha kendisine resmî görev verilmediğinden son yıllarını sıkıntı içinde geçirdi. 17 Ekim 1949'da Ankara'da öldü ve Cebeci Asrı Mezarlığı'na defnedildi.

Enis Behiç Koryürek şiire Mekteb-i Mülkiye'de öğrenci iken başlamıştır. Çoğu Şehbal ve Hürriyet-i Fikriyye dergilerinde çıkan, aruz vezniyle yazdığı ilk şiirlerinde aşk ve tabiat gibi ferdi temalara yoğunluk vermiş, sonraki şiirlerine göre daha ağır bir dil kullanmıştır. Bu bakımdan şairliğinin ilk döneminde Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Cenab Şahabeddin ve Celâl Sahir'in etkisi görülür. Balkan Savaşı'nın patlak vermesi ve bozgunla sonuçlanması üzerine bu bozgunun sebep olduğu millî matemati dile getiren "Vatan Mersiyesi", "Vatana Mersiye", "Buhran", "Mağlûplar ve Guruplar I-II" gibi şiirleriyle tanınmaya başlar. Bu dönemde mûsiki usullerini aruza uygulama denemeleri de yaparak yeni aruz kalıpları çıkarmaya çalışmıştır. "Mağlûplar ve Guruplar" başlıklı iki şiiriyle "Sevgilim ve Kılıcım" manzumesi bu denemelerine örnektir. Ziya Gökalp'le tanıştıktan sonra onun da teşvi kiyle hece veznine yönelen Koryürek, I. Dünya Savaşı döneminde yazdığı, yine millî duyguları işleyen şiirlerinin bir kis-

mini *Donanma* dergisinde yayımlamıştır (1915). "Ordunun Duası", "Çanakkale Şehitliğinde", "Şair ve Hilâl", "Kâbus", bu savaşın ve Mütareke yıllarının uyandırdığı millî duygularla yazılmış, vatan ve millet sevgisini, savaş ve kahramanlık temalarını işleyen başlıca şiirleridir. İçerik, dil ve biçim bakımından Ziya Gökalp'in etkisinde kalan ve Beş Hececiler'e katılan şair milliyetçi, zaman zaman Turancı duyguları ve düşünceleri dile getiren "Turan Kızları", "Millî Neşîde" gibi manzumeler kaleme almış, hece vezninde yenilikler yapmaya çalışmış, hecenin bazı duraklarını değiştirmiştir. Bir şiirinde değişik hece vezinlerini kullanarak Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şairlerinin serbest müstezaatı yaptıklarını hece vezniyle uygulamıştır. "Millî Neşîde", "Sadaka", "Süvariler" ve "Gemiciler" bu tarz şiirlerindendir.

Bükreş ve Budapeşte'de görev yaptığı yıllarda gönül maceralarını mizahî bir dille anlatan aşk şiirleri yazan Enis Behiç, yurda döndükten sonra 1927'de ilk şiir kitabı *Miras*'ı bastırır. Kitabın "Sevgili Yurdum İçin" ve "Akdeniz Rüzgârları" başlıklı bölümlerinde millî duyguları işleyen şiirlere karşılık "Fanteziler", "Gönül-den Birkaç Yaprak" ve "Birkaç Hikâye" başlıklı bölümlerde daha çok aşk ve çapkınlık konularının ele alındığı manzum hikâyeler vardır. "Maymunlar" bölümü ise insanın ikiyüzlülüğünü masal tarzında dile getiren altı şiirden oluşur. *Miras*'ta Koryürek'in aruzla yazdığı şiirlerden bir kısmını, heceye yönelişini ve bu vezindeki yenilik arayışlarını görmek mümkündür.

1927'den sonra aralıklarla şiir yazmayı sürdüren Enis Behiç bazı şiirlerini *Hayat* (1929) ve *Varlık* (1933) dergilerinde yayımlar. Son yıllarında aruzla yazdığı şiirlerini *İsfahan'dan -Hicaz'dan Nağmeler*, *Miras'tan* sonraki şiirlerini de *Güneşin Ölümü* adlı kitaplarda toplamayı

Enis Behiç
Koryürek

düşünmüşse de bunu gerçekleştirememiştir. Fethi Tevetoğlu, sonraki yazdıklarını *Miras*'la birlikte *Miras ve Güneşin Ölümü* adıyla yayımlamıştır (1951). *Güneşin Ölümü*'nde şairin 1921'den 1939'a kadar yazdığı şiirler yer almaktadır. Bunlarda eski şiirlerindeki millî heyecanın, coşkunluğun ve uçarı aşkların yerini giderek hayatın geçiciliği, ölüm gibi konular almaya başlamıştır. Koryürek bu yıllarda sadece şiir yazmakla kalmamış, *Erkek Çocuk Doğumları Üzerinde Harbin ve Sair Felâketli Hadiselerin Tesiri* (1934), *Bugünkü Harplerin Başlıca Demografik Etkileri* (1935), *Toptan Göçler* (1935), *Harbin Demografik Kanunları* (1935), *Nüfus Meselesi ve Irkın Korunması* (1936), *Kanuni Sultan Süleyman* (1950) adlı eserleri Türkçe'ye çevirmiştir.

Koryürek hayatının son yıllarında ruhi ve edebî anlamda büyük bir değişim yaşar. Katıldığı isprizizma seanslarında medyum hüviyetiyle irticâlen söylediği ve yakınlarının kaydettiği şiirler daha sonra *Vâridât-ı Süleyman* adıyla basılmıştır (1949). Kitabın önsözüne ve seanslarda bulunanların ifadelerine göre şair, XVII. yüzyılda Trabzon'da yaşamış Mevlevî derişi Çedikçi Süleyman Çelebi'nin ruhuyla temasa geçmiş ve ondan gelen ilhamla aruz vezniyle ve eski dille tasavvufî-hikemî şiirler söylemeye başlamıştır. *Vâridât-ı Süleyman* otuz sekiz "Bezm-i Ali"den oluşur. Her "Bezm-i Ali"de Süleyman Çelebi'den ilhamla söylenmiş, tasavvufî mahiyette, bir kısmı nasihat tarzında şiirler yer almaktadır. Kitap yayımlandığında bazı kişiler bunu olağan üstü bir hadise, bazıları ise şarlatanlık olarak nitelen-

dirmişlerdir. *Vâridât-ı Süleyman*'in oluşumu hikâyesiyle bütün metinlerin tasavvuf açısından ayrıntılı açıklaması Ömer Fevzi Mardin tarafından 819 sayfalık bir külliyat halinde yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Enis Behiç Koryürek, *Miras ve Güneşin Ölümü*, Ankara 1951, Fethi Tevetoğlu'nun girişi, s. V-LII; Murad Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, İstanbul 1939, s. 74; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, IV, 1287-1291; Ömer Fevzi Mardin, *Vâridât-ı Süleyman Şerhi*, İstanbul 1950-51, I, 3-40; III, 798-807; Ali Hüseyin, "Koryürek, Enis Behiç", AA, s. 85; Hilmi Yücebaş, *Yedi Şairden Hatıralar*, İstanbul 1960, s. 189-208; Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler*, İstanbul 1963, s. 129-133; a.mlf., *Bizim Yokuş*, İstanbul 1966, s. 21-25; Ali Çankaya Mücellidoğlu, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, IV, 1575-1586; Samet Ağaoğlu, *İlk Köşe*, [baskı yeri yok] 1978, s. 33-38; Fethi Tevetoğlu, *Enis Behiç Koryürek Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1985; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1986, s. 817-819; Osman Selim Kocahanoğlu, *Millî Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler*, İstanbul 1987, s. 84-91; a.mlf. – Pervin Öztabağ, "Koryürek, Enis Behiç", TDEA, V, 399-400; Reşid Halid Gönç, *Bab-ı Ali'nin Hatıra Defteri* (haz. Ayhan Yetkiner), İstanbul 1988, II, 93; Orhan Okay, "Enis Behiç Koryürek", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1992, XII, 381-383; Hakkı Süha Gezgün, *Edebi Portreler* (haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul 1997, s. 82-85; Mehmet Behçet Yazar, "Enis Behiç Koryürek", *Yedigün*, sy. 358, İstanbul 1940, s. 17; Tefik Ararat, "Edebiyat Âleminde Metapsişik Bir Hadise", *Edebiyat Âlemi*, sy. 9, İstanbul 1949, s. 1, 7; sy. 10, s. 1, 7; sy. 11, s. 1, 7; sy. 12, s. 1, 6; sy. 13, s. 1, 6; "Koryürek, Enis Behiç", TA, XXII, 241-242; Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1979, II, 1133; "Koryürek, Enis Behiç", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 516.

ALÂATTİN KARACA

KOSANTİNE

(bk. KOSTANTİNE).

KOSOVA

Yugoslavya'ya bağlı özerk bölge iken bugün Kosova'da Birleşmiş Milletler Muvakkat Sivil Yönetimi idaresinde müstakil bir bölge.

Aslı Kosovo olan kelimenin Slav, Bulgar ve Çek dillerinde "karatavuk" mânasındaki *kostan* geldiği ileri sürülür. Osmanlı kaynaklarında bazan "kef" harfiyle "Kösova" şeklinde de yazılmıştır. Kelimenin aslının Kosa, Köse-ova vb. kelimelerden geldiğine dair rivayetler de mevcuttur. Aşıkpaşazâde'nin *Târih*'inde, Neşrî'nin *Cihannümâ*'sında ve Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcüt-tevârih*'inde "Kûsova" şeklinde kayıtlıdır. Balkan yarımadasında meşhur bir ovanın adı olan Kosova XIX. yüzyılın sonlarına doğru başşehir Üsküp olan, Osmanlı Devleti'nin bir vilâyeti olarak görülmektedir.

Kosova ovası Balkan yarımadasının ortasında kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanır ve 502 km²'lik bir alanı kapsar. Ormanlarla kaplı dağlarla çevrilen ovanın toprakları verimlidir, deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 500-600 m. arasında değişir. Havzanın suları birçok küçük ırmaqla bir kısmı önce İbri (Ibar) ve Morava nehirlerine, bunlar aracılığıyla da Tuna'ya, bir kısmı da Drin kolları ile toplanarak Adriya denizine karışır. Kosova'nın özellikle Novobërdo yöresi maden yatakları bakımından çok zengindir. Coğrafi mevkii bakımından orta ve yeni zamanlarda ticaret yollarının birleştiği önemli bir merkez olan Kosova ovası İlkçağ'lardan itibaren tarih boyunca birçok kavmin istilasına uğramıştır. Antik dönemde Kosova bölgesinin Dardania olarak zikredildiği ve milâttan önce IV. yüzyılda burada Dardania Krallığı'nın kurulduğu ileri sürülmektedir. Milâttan önceki asırlardan beri meskûn olan bölge, Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde kaldı. Ortaçağ'ın başlarında Alanlar, Hunlar, Vizigotlar ve Bulgarlar Kosova ovasına hâkim oldular. 547-548'de bölgeye ilk Slav akınları başladı. Güney tarafından yavaş yavaş ilerleyen Slavlar, Balkanlar'ın kuzeybatı kesimine gelen Avarlar'ın baskısıyla dağıldılar. Ko-

Pristine ve Prizren'den iki görünüş